

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

необхідності створення (оголошення) ландшафтної пам'ятки природи місцевого значення “Острівець” в місті Херсон

Херсон 2004

Наукове обґрунтування складено відповідно до методичних рекомендацій:

1. “Порядок оголошення заказників, заповідних урочищ, пам’яток природи та передачі їх під охорону” Головного управління національних природничих парків і заповідної справи (1996 р. зі змінами та доповненнями станом на кінець 2000 р.);
2. Таращук С. В. “Порядок створення (оголошення) об’єктів природно-заповідного фонду України та оцінка їхнього стану” (2003 р.).

1.2.1. Назва об’єкта.

Ландшафтна пам’ятка природи місцевого значення “Острівець”.

1.2.2. Площа об’єкта.

Загальна площа: 12600 кв. метрів.

у т. ч.: площа острова на р. Вірьовчина: 1500 кв. метрів.

площа суходільної ділянки: 7900 кв. метрів.

1.2.3. Місцезнаходження об’єкта.

Місто Херсон, північна околиця міста в межах території Суворовського району.

Координати: 46°42' північ. шир. – 32°36' схід. довг.

1.2.4. Землекористування.

Землевласник: Херсонська міська територіальна громада.

1.2.5. Загальна фізико-географічна характеристика об’єкта.

Урочище “Острівець” в межах заповідного об’єкту, що проектується, розташоване по обох берегах малої ріки Вірьовчини в межах міста Херсон; картографічні матеріали додаються. Територіально складається з двох ділянок: острова на річці та прилеглої до нього частини річкової долини.

Фізико-географічна, ландшафтна та геологічна характеристика:

Заповідний об’єкт, що планується, знаходиться на Бузько-Дніпровській лесовій рівнині Причорноморської низовини в межах причорноморської середньостепової підзони степової зони Східної Європи. Геологічну основу рельєфу утворюють алювіально-руслові лесовидні супіщані суглинки, що залягають на розмитих вапняково-мегрельних відкладах неогену.

Гідрографічна характеристика:

Об’єкт знаходиться у прирусловій частині річкової долини малої річки Вірьовчина, правої притоки Дніпра в межах Дніпровсько-бузької вододільної рівнини. Глибини вертикального розчленування рельєфу 0,5

– 1 м. Нахил русла на ділянці об'єкта – до 1 м на 1 км течії. Русло ріки в межах острова має ширину 4,5 – 5 м и глибину 0,3 – 0,5 м. Протока, що відділяє острів від суходолу має ширину біля 1 м і глибину 0,1 – 0,4 м.

Кліматична характеристика:

Об'єкт знаходиться в Атлантико-континентальній області помірного кліматичного поясу. Середні температури: липня: +20 – +24°C; січня: -3,0 – -4,5 °C. Норма опадів 400 – 450 мм. Сніговий покрив нестійкий.

Ґрунти: лучні, лучно-болотні.

1.2.6. Ландшафти.

Ландшафти об'єкту належать до інтразонального типу. Це ділянка русла малої річки з досить високим островом (до 0,5 м над рівнем води) та прилегла до русла територія. Острів вкритий деревно-чагарниковою рослинністю, протока, що відділяє острів від суходолу, – очеретяними заростями, суходільна ділянка – рудеральною рослинністю.

Геоботанічне районування:

Об'єкт знаходиться в Чорноморській степовій підпровінції Понтичної степової провінції Євразійської степової області.

1.2.7. Загальна характеристика рослинності.

Територію об'єкта складають чотири основних типи рослинності:

- (1) деревно-чагарникова рослинність острова;
- (2) болотна рослинність берегів острова та річки, у т. ч. очеретяні зарості протоки, що відділяє острів від суходолу;
- (3) водна рослинність русла річки;
- (4) рудеральна рослинність суходільної ділянки.

1.2.8. Особливості флори.

(1) Деревно-чагарникова рослинність:

З деревних порід присутні маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia*), тополі чорна та біла (*Populus nigra*, *P. alba*); з чагарників – види шипшини (*Rosa*) та інші. В трав'яному ярусі – хвилівник звичайний (*Aristolochia clematitis*), пирій повзучий (*Elytrigia repens*), стоколос безостий (*Bromopsis inermis*), вербозілля звичайне (*Lysimachia vulgaris*), інші.

(2) Болотна рослинність:

Домінує очерет південний (*Phragmites australis*) з домішкою рогозу вузьколистого (*Typha angustifolia*) та куги озерної (*Schoenoplectus lacustris*). В нижньому ярусі – осоки висока та пухирчаста (*Carex elata*, *C. vesicaria*), інші.

(3) Водна рослинність:

З укорінених видів присутні валіснерія спіральна (*Vallisneria spiralis*), елодея канадська (*Elodea canadensis*), види рдесника (*Potamogeton*); з плаваючих – роголистник занурений (*Ceratophyllum demersum*), водокрас звичайний (*Hydrocharis morsus-ranae*), ряска мала (*Lemna minor*), інші.

(4) Рудеральна рослинність:

Присутні нетреби звичайна та колюча (*Xanthium strumarium*, *X. spinosum*), подорожник великий (*Plantago major*), лопух справжній (*Arctium lappa*), види щириць (*Amaranthus*), інші.

1.2.9. Рідкісні види флори та рідкісні рослинні формації

Не виявлені

Територія об'єкту потребує більш ретельного вивчення рослинності.

1.2.10. Загальна характеристика тваринного світу.

Фауна об'єкту типова для кам'янистих схилів балок та Нижньодніпровських плавнів (з якими об'єкт пов'язаний руслом Віршовчиної). Присутні чотири основних фауністичні комплекси:

- (1) кам'янистих схилів балок (на острові);
- (2) плавнів (берега острова та річки);
- (3) прісноводних водойм (русло річки);
- (4) антропогенних ландшафтів (суходільна ділянка).

1.2.11. Фауністичні комплекси.

(1) Комплекс кам'янистих схилів:

З хребетних відмічені: ласка (*Mustela nivalis*), миша маленька (*Micromys minutus*), яструб-горобятник (*Accipiter nisus*), одуд (*Upupa epops*), щиглик (*Carduelis carduelis*), горобець польовий (*Passer montanus*), ящірка прутка (*Lacerta agilis*), полоз жовточеревний (*Coluber jugularis*); з комах: богомол звичайний (*Mantis religiosa*), красотіл пахучий (*Calasoma sycophanta*), махаон (*Papilio machaon*), поліксена (*Zerynthia polyxena*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), джмелі (*Bombus*), інші.

(2) Комплекс плавнів:

З хребетних відмічені: миші (родів *Mus* та *Sylvaemus*), види роду очеретянка (*Acrocephalus*), вуж звичайний (*Natrix natrix*); з комах: вусач мускусний (*Aromia moschata*), денне павине око (*Vanessa io*), адмірал (*Purameis atalanta*), інші.

(3) Комплекс прісноводних водойм:

З хребетних відмічені: вуж водяний (*Natrix tessellata*), жаба озерна (*Rana ridibunda*), короп (*Cyprinus carpio*), карась (*Carassius carassius*), бички (родина *Gobiidae*); з моллюсків: ставковики (*Limnaea*), катушки (*Planorbis*); з комах: бабки-красуні (*Calopteryx*), дозорець-повелитель (*Anax imperator*), інші.

(4) Комплекс антропогенних ландшафтів:

З хребетних відмічені: їжак (*Erimaceus concolor*), заєць-русак (*Lepus europaeus*), миша домашня (*Mus musculus*), пацюк сирійський (*Rattus norvegicus*), мартин-реготун (*Larus cachinnus*), гава (*Corvus monedula*), грак (*Corvus frugilegus*), сойка (*Pica pica*), ропуха зелена (*Bufo viridis*); з безхребетних: тарантул (*Lycasa singoriensis*), чертополохівка (*Pyrameis cardui*), білан резедовий (*Synchloe daplidice*), інші.

1.2.12. Рідкісні види тварин.

Відмічені наступні види, що занесені до Червоної Книги України (2-е вид.) та Червоного Списку Херсонської області (2-е вид.):

- (1) полоз жовточеревний *Coluber jugularis* (II категорія охорони за схемою Червоної Книги України);
- (2) дозорець-повелитель *Anax imperator* (III категорія);
- (3) красотіл пахучий *Calasoma sycophanta* (II категорія);
- (4) вусач мускусний *Aromia moschata* (III категорія);
- (5) махаон *Papilio machaon* (II категорія);
- (6) поліксена *Zerynthia polyxena* (II категорія);
- (7) ксилокопа звичайна *Xylocopa valga* (II категорія).

На острові виявлені зарості хвильовика звичайного (*Aristolochia clematitis*) – кормової рослини поліксени. Місцева мікропопуляція поліксени єдина, що збереглась на ділянці течії Вірьовчиної в межах Херсона.

1.2.13. Наукове значення об'єкту.

Урочище “Острівець” має велику природоохоронну цінність, насамперед в ландшафтному, гідрологічному та зоологічному (як місцезнаходження поліксени) відношенні. Це одна з останніх двох ділянок течії ріки Вірьовчина в межах міста Херсон, де ландшафт зберігся у відносно недоторканному становищі. Якщо об'єкт терміново не взяти під охорону в найближчий час він буде повністю зруйнований.

1.2.14. Літературні джерела.

- (1) Бойко М. Ф., Подгайний М. М. Червоний список Херсонської області (2-е вид.). Херсон, 2002.
- (2) Бойко М. Ф., Чорний С. Г. Екологія Херсонщини. Херсон, 2001.
- (3) Природа Херсонської області. Фізико-географічний нарис. \ Під ред. М. Ф. Бойко. Київ, 1998.
- (4) Червона Книга України. Тваринний світ. Київ, 1994.
- (5) Червона Книга України. Рослинний світ. Київ, 1996.

1.2.15. Пропонована категорія охорони та основні пропозиції щодо режиму охорони.

Пропонована категорія охорони: ландшафтна пам'ятка природи місцевого значення.

Види господарської та іншої діяльності, що забороняються:

1. Меліоративні роботи, що можуть привести до зміни гідрологічного режиму об'єкта.
2. Передача у господарське використання або під забудову ділянок землі, що входять до складу об'єкта.
3. Будь-яке будівництво, не пов'язане з охороною об'єкта, у т.ч. прокладання трубопроводів, будівництво насипів, дамб, риття каналів та інше.
4. Геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, будь-яке порушення ґрунтового покриву.
5. Рубка дерев, чагарників, заготівка технічної сировини, ягід, насіння, плодів, лікарських рослин, другорядних лісових матеріалів.
6. Розорювання землі.
7. Сінокосіння.
8. Випас та прогін худоби.
9. Будь-яке засмічення та забруднення території та акваторії об'єкта, в т.ч. миття тари, машин, обладнання та інше.
10. В'їзд на територію об'єкта механізованого транспорту, за винятком природоохоронних, інспекційних та рятувальних служб, пожежних машин.

Старший науковий співробітник
відділу природи Херсонського
краєзнавчого музею

М. М. Підгайний

Голова громадського об'єднання
“Лицарський клуб”

О.Г. Семенченко